

HRİSTİYAN KONSİLLERİ BİBLİYOGRAFYASI

Prof. Dr. Mehmet AYDIN

Kilisenin, dinî, sosyal ve kültürel muhit içinde karşılaştığı tüm problemleri tartışmak ve bir sonuca bağlamak üzere bir araya gelen piskoposlar kuruluna Hıristiyan terminolojisinde Konsil veya Sinod adı verilir. Hıristiyanlık tarihi açısından son derece önemli olan bu toplantılar için, çok erken dönemlerden itibaren dökümanlar toplanmaya başlanmıştır. Konsiller Tarihinin gelişme seyrini ele almadan önce, konsiller konusunda yapılmış olan bu çalışmalar hakkında toplu bir bilgi vermek yerinde olur kanaatindeyim :

1 — BİBLİYOGRAFYA

1 - Jaques Merlin, 1524'de ilk konsil koleksiyonunu iki cilt halinde Pariste yayınlamıştır. Birinci cilt, dört genel konsili, kırk yedi eyalet konsilini ve altmış dokuz papanın fetvasını ihtiva eder. İkinci cilt, V ve VI. genel konsilin kararlarını açıklar. Bu konsiller, Constance ve Bâle konsilleridir. (1)

2 - Pierre Crabbe, 1538'de Cologne'de iki cilt halinde konsiller hakkında bir yayın yapmıştır. Bu ciltlerde Crabbe, yüz otuz konsil hakkında bilgi vermektedir. (2)

3 - Diğer bir konsil koleksiyonu ise Surius tarafından 1567'de Cologne'da dört cilt olarak yayınlanmıştır.

4 - Dominique Nicolini, Dominique Bollandus tarafından konsiller üzerinde bir derleme yapılmıştır. Bu derleme beş ciltten oluşur. Beşi de 1587 Venedik tarihini tasır .

5 - Sévérin Bini, 1606'da Cologne'da dört ciltlik yeni bir konsil koleksiyonu neşretmiştir. (3)

(1) Camus, les Notices et extraits des mss. de la Biblioth Nationale, t. VI, S. 286.

(2) Charles Joseph Hefele, Histoire des Conciles, Paris, 1907, 1, 98.

(3) Bunun için Bk. Hurter, Nomenclator Literarius, Eniponte, 1892, Cilt 1, S. 214 - 215; J. B. Martin, Dictionn de théol. Cathol, Cilt II, S. 900 - 901.

6 - V. Paul'un derlemesi ise genel konsiller konusunda olmuştur. Roma'da 1608 - 1612 arasında neşredilmiştir. Bu eser dört cilttir. Bu esere Sirmont bir önsöz yazmıştır. (4)

7 - Daha sonra konsil koleksiyonları Collectiorea adıyla neşredilmeye başlanmıştır. Bu 37 cilttir. 1644 yılında Pariste basılmıştır. (5)

8 - Büyük bilgin Etienne Baluze'de 1682'de konsillerle ilgili çok önemli eserler vermiştir .

9 - 1685'de Fransa'da yapılan bir ruhaniler toplantısında Jean Hardouin, yeni bir konsil neşri ile görevlendirilmiştir. XIV. Lui, Hardouin'in eserinin ithafını kabul etmiş ve bu eserin neşrine izin vermiştir. Basılan bu eserin dağıtılmasına 1716 yılında el konmuştur. 1722'de konulan yasak kaldırılmış ve yeniden neşrine izin verilmiştir. Hardouin'in konsil çalışması, kendinden önceki çalışmalara göre bir ilerleme gösterir. Tabii Baluze'un çalışması hariç. (6)

10 - Konsil yayınları arasında Coleti'nin çalışmasında zikre değer. Bu çalışma 23 cilttir. 1728 - 1733 arası neşredilmiştir. (7) Coleti'nin konsil çalışmasına 6 ciltlik bir ilave ve dört ciltlik ikinci bir ilaveyi Mansi yapmıştır. Bu da dört cilt halinde 1798'de Synopsis Amplissima ismiyle neşredilmiştir. Böylece Amplissima denilen büyük koleksiyon içinde Mansi bu ciltlerle konsil konusunda bir deneme yapmıştır. Bu ilavelerde Mansi, Viyana, Roma, Milanö ve Venedikten gönderilen bir kaç yazmayı kullanmıştır. (8) Ancak Amplissima'nın kaderi tamamlanmış değildir. Uzun bir sükkattan sonra, konsil yayınları problemi, yeniden ortaya konmuştu. 1867 de Paris'te neşredilen bir ilan yeni bir konsil koleksiyonunu haber veriyordu. (9) L'abbé Migne, dört ciltlik bir konsil koleksiyonu haber vermiştir. V. Palmé, Labbe ve Coleti koleksiyonlarından sonra meydana getirilen Apparatus de Jacobatius satışa arzetti: (10)

11 - 1900 yılında ise, «Concilliorum Amplissima Collectio de J. D. Mansi, Continuation, Supplement et Corrections. Directeur: Abbe J. B. Martin, Editeur: H. Welter, ilânda, J. D. Mansi'nin, Amplissima'sının çoğaltılması söyleniyordu. Ayrıca, Amplissima'nın hatalarının düzeltildiği bildiriliyordu.» (11)

(4) Sirmont, S. J., Opera Varia Venedik, Cilt IV, S. 437.

(5) Le long, Bibliothèque Historique de la France, Cilt I, S. 6281.

(6) Histoire des Conciles, 1, S. 109.

(7) Darling, Cycl. Bibl., 1854, S. 740 - 756.

(8) Histoire des Conciles, 1, S. 111.

(9) Histoire des Conciles, 1, S. 112.

(10) A.g.e., 1, 113.

(11) A.g.e., 1, 113.

ALMANYA'DA

12 - A. J. Binterim, Pragmatische Geschichte der Deutschen National-Provinzial Vorzüglichsten Diöcesan-Concilien Vom IV. Jahrh. Bis auf das Concilium Zu Trient, mit Bezug auf Glaubens- und Sittenlehre, kirchendisziplin und Liturgie, 7 Cilt, Mainz, 1835 - 1849. (12)

13 - A. J. Binterim et J. Floss, Supplementum Concillorum Germaniae, ..., Coloniae, 1851.

14 - J. A. Schimdt, De Conciliis Moguntinis Dissertatio, Dans G. Ch. Joannis, Scriptorum rerum Moguntiacarum, Frankfurt, 1727.

15 - J. A. Schimdt et Polyc. Lyserus, Dissertatio qua historiam Concilliorum Moguntinensium et Imprimis Concilii, Helmstad, 1732.

16 - J. J. Blattau Statuta Synodalia..., Augustae Trevirorum, 1844-1849,

İNGİLTERE'DE

17 - H. Spelman, Concilia, Decrta, Leges... London, 1636. H. Spelman 1641'de ölmüştür. 1664'de torunu Charles Spelman II. cildi neşretmiştir. Bu II. cilt, H. Spelman'ın notları ve W. Dugdale'in ekleriyle meydana gelmiştir. (12)

18 - D. Wilkins, Concilia Magnae Britanniae et Hiberniae, a Synodo Verolamiensi a. D. 1717, Accedunt Constitutiones et alia ad Historiam Ecclesiae Anglicanae Spectantia. IV. vol. London 1737.

19 - Haddan et Stubb, Councils and Ecclesiastical documents relating to the Great Britain and Ireland, edited after Spelman and Wilkins, by A. W. Haddan and W. Stubbs, 3. vol., Oxford 1869 - 1873.

20 - Reuterdahl, Statuta Synodalia Veteris Ecclesiae Suevogothiscae, London, 1841.

BELÇİKA'DA

21 - De Ram, Synodicum Belgicum, 3 cilt, Mechlin, 1828. Fakat bu eser tamamlanmamıştır.

(12) A.g.e., 1, 115.

(13) A.g.e., 1, 113.

(14) Bk. G. Masson, Une nouvelle collection de documents Relatifs à l'histoire ecclésiastique de la Grande Bretagne et de l'Irlande.

İSPANYA'DA

22 - Garcias de Loaysa Giron, *Collectio Conciliorum Hispaniae*, Madrid, 1593. (Bu eserden Severin Bini neşri ile faydalanılmıştır.)

23 - Jos. Saez de Aguirre, *Notitia Conciliorum Hispaniae atque Novi Orbis Salmantica*, 1686.

24 - J. Catalani, *Collectio maxima Conciliorum Omnium Hispaniae et Novi Orbis Epistolarumque decretalium Celebriorum...*, IV. cilt, Roma, 1693 - 1695. (15)

25 - A. Burriel, *Vera et Genuina Collectio Veterum Canonum Ecclesiae Hispanicae...* IV. cilt, Bruxel, 1800.

26 - A. Gonzales, *Collectio Canonum Ecclesiae Hispanae ex probatissimis ac pervetustis codd.* Madrid, 1808. (16)

FRANSA'DA

27 - J. Sirmond, *Concilia Antiquae Callique*, Paris, 1629.

28 - Ph. Labbe, *Galliae Synodorum Conciliorumque brevis et accurata historia*, Paris, 1646.

29 - L. Bail, *Additio ad Summam Conciliorum*, Paris, 1645.

30 - L. Odespun de la Mechiniere, *Concilia novissima Galliae a tempore Concilii Tridentini Celebrata*, Paris, 1646.

31 - P. de la Lande, *Conciliorum Antiquarum Galliae a. t. Sirmondo Editorum Supplementa*, Paris, 1666.

32 - S. Baluze, *Concilia Galliae Narbonensis step.* Paris, 1668.

33 - Fr. Pommeraye, *Sanctae Rotomagensis Ecclesiae Concilia ac Synodalia decreta Rotomagi*, 1677.

34 - G. Bessin, *Concilia Rotomagensis provinciale*, Rotomagi, 1717.

35 - Dom, Dan. Labat. *Conciliorum Galliae tam editorum quam ineditorum Collectio*, Paris, 1789. (17)

(15) P. L. Blanco, *Noticia de las Antiguas y genuinas Collectiones Canonicas ineditas de la yglesia Spanola*, Madrid, 1798.

(16) *Histoire des Conciles*, 1, 117.

(17) Clement et Brial, *Memoire sur une nouvelle collection des Conciles de France*, Paris, 1785, *Bull. du Biblioph.*, 1872; t. XXXIX, P. 130 - 132; 135 - 139; Dupuy, *le Journal des Savants*, 1785, P. 799 - 800.

36 - F. Maassen, *Concilia aevi Merovingici dans Monumenba Germaniae Historica*, Cectio, 111, Concilia, Hannoverae, 1893.

MACARİSTAN'DA

37 — P. Peterffy, S. J. *Sacra Concilia Ecclesiae Romano-Catholicae, Viennae Austr*, Pasonii, 1741 - 1742.

İTALYA'DA

38 - *Synodicon Beneventanensis Ecclesiae, Continens Concilia*, XXI, Roma, 1624.

39 - *Etruria Sacra*, (1327 - 1732), Florentia, 1732, T. 1.

40 - *Acta Ecclesiae Mediolanensi*, 2. vol. Lugdini 1683.

DOĞU KONSİLLERİ

41 - Ruben Duval, *La litterature Syriaque*, Paris, 1899.

42 - Ignazio Guidi, il «Fetha Nagast» o «Legislazione dei Re» Napoli, 1897.

43 - J. B. Pitra, *Juris Ecclesiastici Graecorum Historiat et Monumenta*, Roma, 1864 - 1868.

44 - Lima Limata, Roma, 1673.

45 - *La Collectio La censis, Acta et decreta Sacrorum Conciliorum Recentiorum*, Freiburg, 1870.

46 - P. A. Alletz, *Dictionnaire Portatif des Conciles*, Paris, 1758.

47 - D. Angelocrator, *Epitome Conciliorum*, Marpurgi, 1620.

48 - L. Bail, *Summa Conciliorum Omnium Ordin...*, Paris, ilk iki cilt, 1645, 1659, 1672; Sonraki iki cilt, Patavii, 1701, 1704, 1775.

49 - A. Baldassari, *İstoria Compendiosa de Concilie Ecumenici dell Oriente*, Venezia, 1708. (II. cilt)

50 - M. Battaglini, *İstoria Universale di Lutti İ Concilij Generali e Particolori*, Venezia, 1686.

- 51 - C. Becker, *Dissertat ad Historiam Conciliorum Generalium, Westph* - 1776.
- 52 - G. Beveregius, *Apostolorum et Concillorum ab Ecclesia Graeca Receptorum, Oxoni*, 1672 - 1682.
- 53 - Bictis, *Epitome Seu Compendium Conciliorum, Bononiae*, 1766.
- 54 - Cl. Blassius, *Explanatio ss. Conciliorum adfidem Vetustiss, Paris*, 1553.
- 55 - Bonaventura S. Elia *Synopsis Ecumenicorum Orientalium, Roma*, 1687.
- 56 - Bouchard, *Summula Conciliorum Generalium Sanctae Romanae Catholicae Ecclesiae, Paris*, 1718.
- 57 - J. Bouillet, *Abrege Historique des Conciles Generaux, Moulins*, 1703.
- 58 - Brancatus, de Laured, *Epitome Canonum Omnium, Roma*, 1659.
- 59 - H. Th. Bruns, *Canones Apostolorum et Conciliorum, Berolini*, 1839.
- 60 - H. Bullinger, *De Conciliis, Tiguri*, 1561.
- 61 - F. Buy, *Histoire en Abrege des quatre Premiers Conciles Generaux, Paris* 1676.
- 62 - J. Cabassutius, *Notitia Conciliorum Sanctae Ecclesiae, Lugduni*, 1670.
- 63 - J. Camerarius, *Synopsis Conciliorum Ecumenicarum, Graece et Latine, Helmstadii*, 1614.
- 64 - B. Carranza, *Summa Conciliorum, Venedik* - 1546.
- 65 - J. Catalani, *Sacrosancta Concilia Ecumenica, Rome*, 1736-1749.
- 66 - D. E. Coccucci, *Storia dei Concilii Ecumenici, Venedik*, 1869.
- 67 - G. Contarenus, *Conciliorum Magis Illustrium Summa, Paris*, 1562.
- 68 - J. Doujat, *Synopsis Conciliorum et Chronologia Patrum, Paris*, 1674.
- 69 - E. I. Ehingerus, *Apostolorum et ss Conciliorum Decreta, Wittembergae*, 1614.

70 - Van Espen, Tractatus Historico - Canonicus Exhibens Scholia In Omnes Canones Conciliorum, Leodi, 1693.

71 - R. Fernandez y Larrea, Synodorum Ecumenicarum Summa, Valladolid, 1782.

72 - J. A. Fabricius, Bibliotheca Graeca, Edit Harles, Hamburg, 1790 - 1811.

73 - J. Freidrich, Drei Unedirte Concilien aus der Merovingerzeit, Bamberg, 1867.

74 - G. D. Fuchs, Bibliothek der kirchenversammlungen, Leipzig, 1780 - 1784.

75 - P. Guerin, Les Conciles Generaux et Particuliers, Paris, 1868.

76 - Guyot, La Somme des Conciles Generaux et Particuliers, Paris, 1868.

77 - J. Hermant, Histoire des Conciles, Rouen, 1699.

78 - G. Hervetus, Canones Apostolorum Conciliorum Generalium et Provincialium, Paris, 1620.

79 - D. Heschelius, Synopsis Septem, Augustae Vindellicorum, 1595.

80 - L. Hovel, Synopsis Canonum ss. Apostolorum et Conciliorum, London, 1708.

81 - Fr. Joverius, Sanctiones Ecclesiasticae tam Synodicae Conciliorum Universalium et Particularium quam Pontificiorum Decretorum, Paris, 1655.

82 - Ch. Justellus, Codex Canonum Ecclesiae Universale, Paris, 1610.

83 - Edw. H. Landon, A Manual of Councils of the Holy Catholic Church, London 1846.

84 - W. Lambert, Codex Canonum Ecclesiae Universae, London, 1867.

85 - Fr. Longus a Corialones, Summa Conciliorum Omnium, Antwerpiae, 1623.

86 - J. le Lorrain, Analyse ou idee Generale des Conciles Generaux et Particuliers. Rouen - 1705.

87 - G. de Luise, Codex Canonum Ecclesiae qui ex Antiquo Jure ad huc usque vigent, Neapoli, 1873.

88 - Chr. Lupi, *Synodorum Generalium ac Provincialium decreta et Canones*, Lovani, 1665 - 1673.

89 - Fr. Maassen, *Zwei Synoden Unter König Childerich*, Graz, 1867.

90 - J. Le Maire de Belges, *Le Promptuaire des conciles de l'Eglise Catholique*, Paris, 1533.

91 - B. Oberhauser, *Manuale Selectorum Concilliorum et Canonum*, Salisburg, 1776.

92 - J. P. Paravicini, *Polyathea ss. Canonum Coordinatorum qui in Conciliis, Neopragae*, 1708.

93 - Rhally et Potlis, *Constitutions des Canons des Saints Apötre, des Conciles Ecumeniques et Proviciaux et des Peres de l'Eglise, avec les Commentaires des Anciens et les Variantes*, 1854 - 1859.

94 - L. Richard, *Analyse des Conciles Generaux et Particuliers Contenant Leurs Canones sur le Dogme*, Paris, 1772 - 1777.

95 - Em. Richer, *Historia Concilium Generalium In quatuor Libros Distributa*, Paris, 1680.

96 - G. de Rives, *Historia Omnium Concilliorum tam Generalium quam Provincialium Lugduni*, 1663.

97 - J. L. Ruellus, et J. L. Hartmann, *Concilia Illustrata per Ecclesiasticae Historiae ex veterum*, Norimbergae, 1675.

98 - J. L. Ruelius et L. Hartmann, *Concilliorum Universalium et Particularium, Nationalium Provincialium et Dioecesanorum Collectio*, Norimbergae, 1675.

99 - J. Sagittarius, *Canones Concilliorum*, Basileae, 1553.

100 - F. Salmon, *Traite de l'Etude des Conciles et de leurs Collections Divise Entrois Parties*, Paris, 1724.

101 - E. a. Schelstrate, *De Conciliis Africanis Eorumque Canonibus*, Roma, 1679.

102 - S. Starovolscius, *Epitome Concilliorum tam Generalium quam Provincialium in Graeca et Latina Ecclesiae Celebratorum*, Roma, 1615 - 1653.

103 - J. Tilius, *Codex Canonum Seu Canones ss. Apostolorum et Priscarum Synodorum Decreta*, Paris, 1540.

YENİ BİBLİYOGRAFYA

- 1 - Histoire des Conciles Oeucumeniques, Sous la Direction de G. Dumeige, Paris, 1962.
- 2 - C. J. Hefelee, Histoire des Conciles, Paris, 1907 - 1921. (Almancadan tercüme edilmiş ve H. Leclergi tarafından tamamlanmıştır. I - VIII ciltte, 16 cilt yer almıştır. Bu konsil Kolleksiyonu, Latran konsilinde (1512 - 1517) kadar gelmektedir. Daha sonra bu kolleksiyon P. Richard ve A. Michel tarafından Paris, 1930 - 1938'de tamamlanmış (IX - X) cilt. Doğu konsilleri için, Paris, 1949 - 1952. XI (iki cilt halinde).
- 3 - B. Botte, H. Marot, Y. Congar, A. Dupront.. Le Concile et les Conciles, Contribution à l'Histoire de la vie Conciliaire de l'Eglise, Chevetogne, 1960.
- 4 - F. Dvornik, Histoire des Conciles, Paris, 1962.
- 5 - H. Zedin, Breve Histoire des Conciles, Paris, 1960.
- 6 - J. R. Palanque ve J. Chelini, Petit Histoire des Grands Conciles, Paris, 1962.
- 7 - J. M. A. Salles - Babadie, Les conciles Ecméniques dans l'histoire, Paris, 1962.
- 8 - Y. Congar, Vatican II. Le Concile au Jour le Jour, Paris, 1963-1966.
- 9 - H. Fesquet, Le Journal du concile, (Editions R. Morel, 1966.)
- 10 - R. Lauretin, L'enzeu du Concile, Paris, 1962 - 1965.
- 11 - A. Wenger, Vatican II, Paris, 1963 - 1966.
- 12 - K. Barth, Reflexion Sur le Deuxieme Concile du Vatican, Geneve, 1963.
- 13 - N. Cälmels, la vie du Concil, Paris, 1966.
- 14 - R. Caporale, Les hommes du Concile, Etude Sociologique sur Vatican II, Paris, 1965.
- 15 - L. A. Elchinger, L'Eglise invitee au Courage, Paris, 1964.
- 16 - H. Fesquet, Rome s'est - elle Convertie Paris, 1966.
- 17 - J. Guilton, Regard sur le Concile Propheties d'un Observateur, Paris, 1963.
- 18 - H. Küng, Le Concile, Epreuve d'Eglise, M. Barth, yönetiminde Almancadan çevrilmiştir. Paris, 1963.

- 19 - J. Leclercq, Vatican II, Un Concile Pastoral, Bruxelles, 1966.
- 20 - G. Marlet, Les idées Maitresses de Vatican II, Paris, 1966.
- 21 - G. Richard - Molard, L'Hiver de Vatican II, Un Pasteur au Concile, Paris, 1964.